

KAJ POMAGAJO ZAKONI, KO PA ...

ekranova okrogla miza o avdiovizualnem zakonu

V Evropski Uniji, ki na področju kinematografije kombinira tržni in subvencioniran sistem, je zlasti slednji še kako zakonsko urejen. Prav tako v Sloveniji, kjer imamo Filmski sklad, ki *dura lex ali by the law*, skratka, po zakonu subvencionira slovenski film. In to v tolikšni meri, devetdeset in celo več odstotno, da to že ni več povsem v "evropskem duhu", ne glede na to, da tudi devetdeset in celo več odstotna subvencija še zdaleč ne doseže povprečnega proračuna evropskega filma. Kar v slovenski kinematografski ali, točneje, filmskoprodukcijski situaciji ne ustreza povsem evropskem duhu, je namreč odsotnost trga, kot se reče. V Sloveniji verjetno nikoli ne bomo imeli filmske industrije (v smislu samostojne dobičkonosne dejavnosti), toda celo na gledališkem področju že imamo t.i. komercialne teatre, ki dobro uspevajo brez državne podpore. Res je, da je tudi nekaj uspešnih slovenskih filmov nastalo zunaj sklada, vendar jim je ta vseeno omogočil kinematografsko kariero.

Problem s proračunskimi sredstvi, s katerimi razpolaga Filmski sklad, je ta, da so bolj ali manj omejena. In da bodo vselej bolj ali manj – včasih pa tudi bolj kot manj – omejena. Vselej pa toliko, da bi verjetno morali sprejeti poseben zakon, če bi hoteli ekranizirati denimo *Pod svobodnim soncem*. Ali pa vsaj *Amélie*, kar bi bilo dobro že zato, da bi slovenski producent lahko posnel še kakšen film brez proračunskega denarja. Ker pa se na takšna naključja ni mogoče zanašati, predvsem pa zato, da bi slovenska kinematografija dobila evropski primerljivo zakonodajo, so na ministrstvu za kulturo začeli pripravljati zakon, ki bi slovenskemu filmu zagotovil tudi t.i. zunajproračunska sredstva. Na *Ekranu* nas je zanimalo, kako je s tem zakonom (še posebno, ker se spominjamo, da je neki njegov osnutek že spodletel), zato smo o tem priredili okroglo mizo, ki so se je udeležili: Sašo Gazdič in Vesna Čopič z ministrstva za kulturo, Sandra Bašič Hrvatini (Svet za radiodifuzijo, Fakulteta za družbene vede), producenta Dunja Klemenc in Andrej Kregar, Igor Koršič (predstavnik Eurimagesa in Medie Plus) ter Melita Zajc, Stojan Pelko in Zdenko Vrdlovec z Ekranu. Za objavo sta pogovor uredila Zdenko Vrdlovec in Nika Bohinc, ki je poskrbela tudi za organizacijo omizja.

Vrdlovec: Pred leti je osnutek novega zakona o filmu skušal priti do izvenproračunskih sredstev za filmsko produkcijo, a mu je spodletelo oziroma je celo zanetil spor v slovenski kinematografiji (natančneje, spor med slovenskimi filmskimi ustvarjalci in njihovimi producenti na eni ter distributerji in prikazovalci na drugi strani, da ne omenjam nacionalne televizije). Vendar ni ostalo pri tem, saj so eni in drugi prišli do modre rešitve, da bi ustanovili mešano, a kompetentno oziroma ekspertno komisijo, ki bi pripravila takšen osnutek filmskega zakona, s katerim bi bili vsi bolj ali manj zadovoljni. Ta komisija deluje že nekaj let, zato bi morda lahko začeli ta pogovor prav z vprašanjem, do kakšnih zaključkov je prišla.

Koršič: Tej komisiji je šlo bolj za predstavitev interesov različnih delov slovenske kinematografije, torej ni bila toliko ekspertna kot pa pogajalska komisija, v kateri naj bi ljudje iz filmske produkcije, distribucije, prikazovanja, televizije itd. identificirali svoj skupni interes, ki naj bi ga zadovoljeval ta zakon. Žal delo te komisije ni potekalo v tej smeri, njeni

člani so se obnašali izrazito defenzivno, neredno so prihajali na sestanke, nazadnje pa so se celo spraševali, ali je ta zakon sploh potreben. Nekateri so prihajali na dan s trditvijo, da že imamo filmski zakon, ki pravzaprav ureja vse. Delovali smo kot kakšni šolarji in skupinsko pisali zakon, kar dejansko ni bilo najboljšo. Nato so komisijo, ko je vendarle napisala osnutek zakona, ukinili.

Gazdič: Kolikor mi je znano, rezultati dela v skupini niso dali želenih rezultatov, zato smo k zakonu pristopili z druge strani. Odločili smo se, da najprej pripravimo nov osnutek zakona, dokument, ki bo vseboval bistvene rešitve – prva je bila ta, da to ne bi bil zakon o filmu, ampak o avdiovizualni kulturi, druga pa ta, da je treba najti izvenproračunska sredstva. Ti dve točki sta bili edini, glede katerih je bil že v komisiji dosežen konsenz. Vmes so se zadeve spremenile tudi na zakonodajnem področju, kar nas je postavilo na to točko, kjer smo zdaj. Sprejet je bil Zakon o uresničevanju javnega interesa v kulturi, ki omogoča, da ni več potrebno s posebnim zakonom regulirati vseh subjektov, ki delujejo na nekem področju, v tem primeru na področju avdiovizualne (AV) kulture. Po novem javnim zavodom že z ustanovitvenim aktom določimo, katere javne interese uresničujemo, zato tega ni več potrebno urejati s posebnim zakonom.

Koršič: Pa vendarle bi moral imeti vsaj zelo tehten uvod z izpostavljenimi cilji, nameni zakona.

Gazdič: Imeti mora predvsem razdelan mehanizem, s katerim bo uveljavljati te cilje. Bistveni so instrumenti za uveljavljanje zakona.

Bašič: V zvezi s tem bi pripomnila dvoje: prvič, pri sprejemanju zakonodaje na tem področju se mi zdi prav katastrofalno, da začnemo pri simptomih, ne definiramo pa sistema; in drugič, da se ne definira niti tega, ali naj bi bil to zakon o filmu ali o AV kulturi. Če govorimo o AV kulturi, govorimo o avdiovizualnih delih, toda potem ne smemo pozabiti, da so ta definirana tudi z zakonom o medijih in drugimi uredbami vseh akterjev, ki delujejo na tem področju. Zakona vendar ne sprejemamo zato, da bi v njem natančno popisali vse mehanizme za njegovo izvajanje, resnični razlog za zakon mora biti cilj, ki ga hočemo z njim doseči. Zato me tukaj najbolj zanima: kaj naj bi bil cilj tega zakona o AV kulturi? Šele potem se lahko pogovarjamo tudi o operativnih mehanizmi. Dokler ni definiran cilj, je nesmiselno pisati zakon.

Gazdič: Meni se je pa vendarle zdelo, da je cilj tega zakona vsaj na načelni ravni jasen in da bi se lahko pogovarjali ...

Koršič: Ni tako jasen.

Bašič: Tudi jaz mislim, da ni jasno, kaj hoče zakon o AV kulturi sploh regulirati. Tega cilja ni. Tudi Zakon o medijih smo sprejeli brez strategije razvoja na področju medijev. Tudi v tem zakonu so določeni mehanizmi za njegovo izvajanje, trije se na primer nanašajo na zbiranje

finančnih sredstev za Avdiovizualni sklad, od teh pa sta se dva že zataknila na ustavnem sodišču, ker na začetku ni nihče razmišljal o sistemu, o sistemskih rešitvah.

Pelko: Če nekoliko prekinem začeto debato in povem nekaj besed glede geneze tega srečanja, ki je pobuda *Ekran-a*, naš namen pri pripravi tega omizja pa je bil aktivno sodelovati v tvorbi novega zakona. Kakšen je naš interes? Smo skupina strokovnjakov in zagretežev, ki želi sodelovati pri nastajanju sistema, ko se ta formulira. Pripraviti prijateljsko srečanje s tvorci tega zakona, da vidimo, ali je na ta zakon še mogoče kakorkoli vplivati ali pa je že v takšni fazi, da ga lahko kritično preberemo. Skratka, zanima nas stanje tega zakonskega projekta.

Gazdić: Kot rečeno, novi Zakon o uresničevanju javnega interesa na področju kulture je v bistvu zadeve olajšal, ker je izpolnil že marsikaj, kar je bila zahteva ali pričakovanje t.i. zakona o filmu. Zakon o uresničevanju javnega interesa nam nalaga, da z ustanovitvenimi akti opredelimo naloge vseh posamičnih akterjev, kar pomeni, da za ta namen novega zakona ne potrebujemo več. Preostalo je samo še vprašanje dodatnih podpornih mehanizmov na področju avdiovizualne kulture. Vsa evropska politika na področju AV kulture temelji na zaščiti nacionalnih kultur. Obstoj državnih podpornih mehanizmov na AV področju je tudi pogoj za pridobitev evropskih sredstev za subvencioniranje tega področja. Operativni namen zakona je torej jasek: ohranitev in spodbujanje nacionalne kulture in institucionalna prilagoditev na vključitev v EU.

In kateri so ti mehanizmi? Predvsem redistribucija izvenproračunskih sredstev, ki bodo namenjena ne samo filmu, ampak vsem sferam AV kulture: medijem, distribuciji, prikazovanju, produkciji ... Morda bi zdaj prenesli težišče na drugo stran: ne kdo bo dal denar, da se bo to zagotovilo, saj se pri tem lahko opiramo na že uveljavljen evropski model, ampak po kakšnem ključu, komu in za kakšen namen se bo ta denar delil. Tu se bo izkazalo, kakšni so dejanski interesi in kdo namerava kaj narediti.

Vrdlovce: Če sem prav razumel, ste že člani Društva filmskih ustvarjalcev (DFU) ali vsaj tisti, ki ste sodelovali v ekspertni komisiji, sprejeli idejo o preobrazbi filmskega zakona v širok zakon o avdiovizualni kulturi: vas pri tem ni nič zaskrbelo, da bi se film utegnil "izgubiti" v tem neskončnem polju avdiovizualnega?

Koršič: Mislim, da te možnosti ni. Na začetku je v DFU prevladovala parola 'dajte več denarja' in so res imeli v mislih samo filmsko produkcijo. Potem je postalo jasno, da se stvari ne da urediti na tak način, da je kinematografija integralni del AV področja in da moramo, če hočemo urediti zadeve s produktivno kinematografijo, urediti še reproduktivno kinematografijo in odnose s televizijo.

Bašič: Glede definicije javnega interesa na področju kulture se mi zdi pomembno še nekaj: evropska komisija je sprejela dokument, ki zadeve hudo zoostri, ker vsebuje idejo, da trg regulira vse. Obstaja sicer poseben mehanizem regulacije, to je ta kulturna izjema, ampak komisija je sprejela tudi dokument o t.i. državni pomoči, v katerem je jasno napisano, da države lahko definirajo javni interes in za zadovoljevanje tega javnega interesa uporabijo državna sredstva, vse ostalo pa se prepusti regulaciji trga. Drugi problem je nastopil ob izvajanju Zakona o medijih in je povezan s statusom neodvisnih producentov oziroma z uresničevanjem zakonskega določila o 10-odstotni neodvisni produkciji, kar je pogoj za uveljavljanje splošnega javnega interesa tudi v vseh evropskih državah. Zanima me, kaj bo v zvezi s tem ukrenilo ministrstvo za kulturo. In še neko bolj načelno vprašanje: imamo uredbo, direktivo o definiranju AV del. V zakonu o

medijih, to je pač slovenska posebnost, so AV dela definirana glede na jezik in ne na producenta, tako kot zahteva evropska direktiva. Po naši uredbi je npr. produkcija Nikogaršnje zemlje, ki sicer ima 10-odstotni slovenski delež, jezikovno tuja. Zaradi takšnih neskladij še vedno mislim, da AV področje s tem zakonom o javnem interesu ni posebej urejeno in definirano.

Koršič: Kot sam to razumem, bi rekel, da država ima javni interes v kulturi, če ga zahteva in zagotovi. Če ga ne uveljavlja, pa tržni interesi uveljavijo svoje, in ti so praviloma nasprotni od javnih. Posledica je odsotnost evropskega in slaba distribucija domačega filma, zapiranje malih dvoran, podružnice tujih distributerjev ...

Klemenc: Odmaknila se bom od te načelne debate in predložila nekaj števil. V slovenski produkciji je milijon evrov na film maksimum. Za Evropo to ni niti *low budget*, temveč *no budget* film, kot se jim uradno reče. Francoska (plačljiva) televizija TPS je za *Nikogaršnjo zemljo* plačala 350.000 evrov za enomesečno prikazovanje, še preden je film osvojil vse nagrade. Denar je sicer res pripadel francoskemu koproducentu, a je bil to obenem vložek, brez katerega filma ne bi bilo. Ko bomo mi dosegli te vsote, se bomo lahko pogovarjali o evropskem filmu, kjer nizkoprorračunski projekt v tem trenutku stane nad dva milijona evrov. Če hoče Slovenija kot koproducent priti zraven, mora torej sodelovati z 200.000 evri ali 10 odstotki filmskega proračuna. In če še nadaljujem s primerjavami: v Franciji se vsakemu producentu, pa naj producira uspešen ali neuspešen film, štiri leta vrača 25 odstotkov od tega, kar je film dosegel na trgu. Denar mora vlagati v razvoj naslednjih projektov. Če tega ne stori, denar zanj propade in gre drugim producentom. Kot koproducentka *Nikogaršnje zemlje* pa od slovenskega Filmskega sklada nisem dobila ničesar. Včasih smo v Jugoslaviji imeli sistem predikatov, ki je bil precej natančno izdelan in stimulativen tako za umetniški kot komercialni film. Kvalificirali so uspešne producente in jim zagotavljali določena sredstva, s katerimi so lahko začeli pripravljati nov projekt. Zato glede novega zakona mislim, da bi ta moral natančno določiti predvsem vir financiranja.

Vrdlovce: V tistih evropskih državah, kjer imajo državno subvencionirano kinematografijo, bolj ali manj prevladuje tale model: na eni strani obdavčitve in na drugi davčne olajšave, predvsem pa bančna posojila.

Koršič: Novi zakon o filmu mora omogočiti, da bo postala slovenska kinematografija primerljiva z evropsko, vzpostaviti sistem, s katerim bomo konkurirali na zunanjem trgu, ga na domačem trgu uspešno soočiti z drugo svetovno konkurenco, kar nam ne gre najbolje od rok. Lahko se tudi odločimo, da ne bomo imeli svojega javnega interesa, ali pa moramo zavzeti militantno pozicijo in reči, da tukaj pa kultura nekaj velja.

Glede evropske filmske politike: smernice te politike temeljijo na dveh izhodiščih; prvo je protimonopolno in zagotavlja državljanu, potrošniku kulturnih dobrin, svobodo izbire. Temeljno izhodišče je pravica do raznovrstnosti filmske ponudbe, da ne prevlada samo ena nacionalnost, jezikovnost, samo en žanr ipd. V kinu morajo imeti prostor vsi manjšinski okusi. A tudi Evropa ni enotna, tudi v njej so močne korporacijske težnje, ki se tepejo s temi načeli. Kot del Evrope se moramo zdaj odločiti, katero strategijo bomo podprli.

Kregar: Evropa res ni niti približno homogena. Francija in Irska sta en primer, popolnoma drugačni sta Anglija in Nemčija. Slednja je ortodoksen primer filmske industrije, ki hoče konkurirati ameriški in ji tudi parira. Zakaj je vsaka država postavila določen sistem? Francija je na ta

način svojo kulturo, jezik, širila v frankofonske države, zato tolikšna državna pomoč, čeprav konec koncev Centre nationale de la cinématographie, ki ga tako radi omenjamo, podpira produkcijo samo z 10 odstotki proračunskih sredstev. Na Irskem so se pojavili olajševalni zakoni, a le do neke mere, predvsem tam, kjer gospodarstvo to dopušča. Irska bo verjetno morala svoj sistem spremeniti, ker kmalu ne bodo smeli več dajati takih dotacij, kot jih delijo zdaj. V Sloveniji po mojem nikoli ne bo prišlo do velikih, visokoproračunskih filmskih projektov. In če bomo hoteli dobiti kakšno koprodukcijo, bomo morali prej veliko pokazati, da bomo sploh prišli na zemljevid.

Koršič: To, da smo mala država, bo treba pozabiti. Smo absolutno primerljivi z Irsko in tudi oni so začeli reformo v največji krizi; zdaj imajo 17-odstotno rast, prej pa so imeli 10-odstotno brezposelnost. Na Irskem jim je uspelo AV kulturo razviti kot ekonomski sektor.

Čopič: Irska je vendar anglosaksonski svet, z Irsko se ne moremo primerjati.

Koršič: Oni pravijo, da je njihovo tržišče zaprto, da smo mi na boljšem, da si želijo biti na mestu Slovenije. Tudi Islandija ima izvrstno filmsko industrijo, ki uspešno sodeluje z Evropo. Pozabimo, da smo majhni, imamo številne prednosti pred tistimi, ki se imajo za velike.

Kregar: Zelo opevani Eurimages ima zelo razdeljen fond, iz katerega pa Slovenci verjetno ne bomo dobili niti dela denarja, ki smo ga vanj vplačali.

Koršič: Ta denar že zdaj dobivamo, skoraj vse smo že dobili nazaj. Največ (12.500 evrov) Cankarjev dom za distribucijo in prikazovanje evropskih filmov, ostalo pa manjši projekti. Če bi se malo bolj potrudili, bi lahko dobili še več. Na leto damo Eurimagesu okrog 73.500 evrov, do konca leta bomo dobili trikrat ali dvakrat več: Kinteka, Blitz film, koprodukcija *Lilijina zgodba* ...

Zajc: Ne napadajmo Koršiča, ki se trudi za Eurimages. Problem je vprašanje, zakaj producenti ne kandidirajo za projekte.

Kregar: Da ne bo nesporazuma: kot producenti smo na meji maksimalnih 10 odstotkov, vsak projekt pa lahko najde takega producenta, ki s sabo prinese tudi 70 odstotkov sredstev. Eurimages je tako lahko za nas dodatek, ne more pa biti nosilec, če je smisel zakona ta, da se pogovarjamo o nosilcih posameznih projektov.

Zajc: Vprašanje, ali je to AV ali kinematografski zakon, je bistveno. Tej AV opciji sem naklonjena zato, ker uvaja pogled, ki vključuje tudi tehnologije – to je ta specifična AV področja, v tem se tudi kinematografsko področje razlikuje od drugih področji, ki jih ureja Zakon o uresničevanju javnega interesa na področju kulture. V tem smislu je problem res producent. Zakon o medijih je naredil zgodovinsko potezo, ko je uvedel razlikovanje med izdajateljem in producentom. To je osnova, ki je ne bi smeli izgubiti, saj omogoča konkurenco, prinaša kakovost in je demokratična, ker omogoča, da so na AV področju ustvarjalni tudi ljudje, ki nimajo v rokah medijev. Težava je v tem, da potem drugi akti to razlikovanje ukinjajo. Iz uredb, ki urejata financiranje medijev in AV produkcije, po Zakonu o medijih ni več jasne razlike med tem, kako obravnavajo izdajatelja in kako producenta. Ko se na tem mestu začnejo producenti pritoževati, imajo svoje razloge. Kazalo bi se nasloniti na situacijo, ki velja na področju kinematografije, Zakon o ustanovitvi Filmskega sklada, pa tudi na sam Filmski sklad, ki obravnava

producenta kot edinega partnerja. To bi moral upoštevati tudi zakon o AV kulturi, se pravi uveljaviti vlogo producenta, da bo lahko suvereno ravnal in se poslovno obnašal tudi na tujem trgu.

Področje, ki je pri nas povsem zanemarjeno, je digitalno arhiviranje, ne samo v smislu hranjenja, ampak tudi v smislu dostopnosti AV dediščine. Dediščina je tisto, kar nastaja zdaj. V Avstriji imajo Mediateko, kjer vsa dela, ki nastajajo na AV področju, v tej digitalni obliki tudi hranijo, kar omogoča neposreden in demokratičen dostop, hkrati pa zagotavlja tudi bolj materialno eksistenco tega področja. Tako močno je od tehnologije odvisno malo-katero področje, zato je tu razvojni premislek nujen. Prihaja do novih tehnoloških možnosti, novih produkcijskih in distribucijskih možnosti, novih kulturnih razmerij, toda Zakon o uresničevanju javnega interesa na področju kulture tega ne upošteva, prav tako ne Zakon o medijih, čeprav bi prav to moral biti prvi cilj novega zakona. Šele na tej podlagi bi potem vzpostavljali sistem, v katerem bi se lahko vsi segmenti uravnoteženo razvijali – šele tako bi lahko razvili AV industrijo, kot temu reče Zakon o medijih. Tretje pa je tisto, kar je javni interes v ožjem pomenu, namreč v pomenu zagotavljanja sredstev za tiste projekte, ki prinašajo presežek – to pomeni omogočiti, da znotraj tega vendarle zelo industrijskega področja nastajajo slovenska avtorska dela, ki bodo imela nek kreativni potencial. AV področje je edino, kjer mora ministrstvo za kulturo govoriti o industriji, a drugače ne gre. Nekateri še vedno mislijo, da gre za fantaziranje, zato tale podatek v zvezi z digitalno distribucijo: v Ameriki so prikazovalci izračunali, da bodo letno prihranili več kot milijardo dolarjev, če filma ne bodo prikazovali na zvitkih, ampak prek informacijskega omrežja. To so izračunali, ne več fantazija. Dilema je torej, ali bomo na AV področju dopustili, da bodo v infrastrukturi vladali samo tisti, ki imajo interes, in bo potem od njih odvisno, ali bomo imeli svoje avtorske produkcije ali ne. Lahko pa predlagamo infrastrukturo na takšni ravni, da bomo imeli tehnološko kompatibilno industrijo.

Bašič: Naj opozorim še na nekaj direktiv. Zakon o medijih ima člene, ki govorijo o slovenskih AV delih: 68. člen jih definira kot tista, ki so izvorno producirana v slovenskem jeziku, 69. člen pa govori o evropskih AV delih, za katera veljajo načela, skladna z direktivo, vendar so v uredbi postavljena na glavo. Potem so tu AV dela neodvisnih producentov, kjer je prvič dejansko ločen izdajatelj od producenta, saj piše, da producent ni vključen v organizacijsko strukturo oziroma pravno osebnost izdajatelja TV programa, kar je prvi pogoj, da nastane neodvisna produkcija. Od 85. do 92. člena imamo deleže, ki jih zakon zahteva od izdajateljev. Zakon je začel veljati leta 2001, zato me zanima, kakšne posledice so prinesli zakonski ukrepi. Še posebej, ker smo edina država v Evropi, ki je predpisala zahteve iz direktive v svojo nacionalno zakonodajo in ima povrh še kazenske določbe. Niti ena članica EU nima kazenskih določb, mi pa lahko izdajatelje – govorim o medijskem področju –, ki ne dosegajo predpisanih deležev, kaznujemo, in to zelo drastično. Je po teh dveh letih, odkar imamo zakon, kdo analiziral, ali se ti ukrepi upoštevajo in ali so dejansko k čemu prispevali? Imamo tudi 4. člen, ki govori o razvoju infrastrukture. Skratka, v tem zakonu (o medijih) imamo definirane vse mehanizme, zato se bojim, da bo spet nastal en zakon, v katerem bo vse regulirano, v praksi pa bodo rezultati drugačni. Nisem še slišala, da bi se pri nas zgodilo kaj takega kot npr. nekemu francoskemu izdajatelju, ki je moral plačati ogromno kazen, ker je predvajal 6 odstotkov manj evropske produkcije, kot je predpisoval zakon.

Kregar: Medijski zakon, ki sicer zelo simpatično zagovarja neodvisne producente, ni niti po dveh oziroma skoraj

treh letih dal še nobenih rezultatov. Blefiranje nacionalke z 10-odstotnim deležem za neodvisno produkcijo je več kot blefiranje, na komercialnih televizijah pa tega prav tako ne zagotavljajo. Zadnja tretjina zakona je resda namenjena sankcioniranju, ne verjamem pa, da je kakšna od državnih inštitucij usposobljena za kontroliranje, ni inšpektorjev, ki bi hodili okoli ali gledali TV, kot imajo to urejeno v Franciji. Če se že pripravlja nov zakon, naj še enkrat poudarim, da mora biti stimulativen, naj stimulira, da se bo denar zbral in da se bo povečala količina filmov, tako po umetniški kot populistični kvaliteti. Ob pomoči bank, skladov, ki bi lahko zagotavljali operativni denar, bi lahko imeli še dodaten sistem, npr. komisijo, ki bi ocenjevala filme post festum, od 1 do 10, kjer bi imel desetkratno vrednost kart film umetniškega značaja in enkratno vrednost kart film populističnega značaja. Na ta način bi sofinancirali in stimulirali tiste, ki zares producirajo, in z malo pomoči bi se tako izvajala selekcija.

Bašič: Zakon o medijih govori o letnih deležih, ne pa o tedenskih ali mesečnih. Letne deleže je nemogoče nadzorovati.

Koršič: Za to je potrebna politična volja, te pa ni, ker smo klientelistična država.

Gazdić: Če skušam povzeti povedano: politika EU je ta, da naj države same kreirajo politiko AV področja, zato se modeli tako razlikujejo. Vse države imajo svojo zgodovino, velikost, jezikovno ozadje, zato tudi model, ki bi ga prepisali, denimo od Irske, ne bi imel enakih učinkov. Na Irskem je bil filmski zakon na najvišji državni ravni sprejeta usmeritev. Rekli so: tekstil bomo zanemarili, razvijali bomo visoke tehnologije, med katere so vključili tudi AV področje. To ni bila odločitev njihovega ministrstva za kulturo, ki je pooblaščen le za izvajanje te politike.

Glede slovenskega filma menim, da se je že vrisal na evropski filmski zemljevid, pri čemer so svoj delež prispevali tudi ukrepi ministrstva za kulturo. Sprejeli smo Zakon o medijih, ki je vendarle razločil osnovne usmeritve, ustanovljen je bil Filmski sklad, končuje se investicija v nacionalni filmski studio, imamo že podpisano konvencijo za Media-plus, vključeni smo v Eurimage ...

Z drugimi besedami, ministrstvo za kulturo ima razvojno vizijo na AV področju, naslednji korak te politike pa je še bolj razviti podporne mehanizme. Osrednji mehanizem, ki ga predvideva novi zakon, je ustanovitev sklada za AV kulturo, ravno zato, ker zakon o medijih ni dal zelenih učinkov. Pomanjkljivost tega zakona je namreč ta, da se sredstva za AV kulturo ne stekajo v predvidene proračunske sklade, kamor bi se morala, ker je odpor plačnikov prevelik. Nihče noče samo dajati denarja, vsi se bodo upirali, če ne bodo videli, da od tega tudi kaj imajo. Osnovni namen je povečati deleže slovenskih AV del, bolje definirati, kaj ta dela so, vse te možnosti so še odprte. Prav tako bi morali razviti podporne mehanizme za distribucijo. Najpomembnejše je torej to, kdo rabi sredstva in za kaj, medtem ko je odgovor na vprašanje, kje jih bomo dobili, najbrž jasen: tam, kjer jih zbirajo povsod v EU, od *box officea*, od televizij, od prodaje dvd ...

Vrdlovec: Ampak prav pri vprašanju teh izvenproračunskih virov je že spodletel prvi poskus filmskega zakona; kot kaže, so še vedno problem.

Gazdić: Zato ker tisti, ki bi morali prispevati v sklad, ne vedo, kaj bodo od tega imeli. Če bi televizije uvidele, da bodo na ta način pokrile delež, ki ga po zakonu morajo imeti, ker bodo sicer morale plačati kazni ...

Bašič: Ne sprenevedajmo se, da politična volja ni definirana. Četrty člen Zakona o medijih pravi: Republika Slovenija podpira medije pri razširjanju programskih vsebin, ki so pomembne za ohranjanje slovenske nacionalne in kulturne identitete, za vzpodbujanje kulturne ustvarjalnosti na področju medijev, za kulturo javnega dialoga ... Dalje: Republika Slovenija podpira razvoj tehnične baze na področju medijev. Torej vprašanje ni nedefiniran interes.

Koršič: Pri nas ni politične volje ...

Bašič: Kako da ne! Vlada mora na predlog ministrice neposredno zagotavljati sredstva za razširjanje teh programskih vsebin. Verjetno pa bo treba vplačevanje v ta AV sklad zagotoviti po sistemu korenčka in paliče – brez sankcij pač ne gre.

Čopič: Ta razgovor je doslej pokazal, da na AV področju že obstajata tako politika kot zakonodaja, vprašanje pa je, ali sta pravi oziroma ali se sploh izvajata. Glede trditve, da je slovenska kinematografija že na evropskem zemljevidu, bi rekla naslednje: dvomim, da zaradi kulturne politike, ampak – in hvala bogu – kljub tej politiki, predvsem pa kljub korporativističnemu modelu javnega razdeljevanja denarja, ki je podvržen klientelizmu in je tako premalo prodoren, da bi prišlo do selekcije, ki bi vodila na zemljevid. Akterjev, ki so se vpisali na ta zemljevid, ne najdemo v sistemu, ampak predvsem zunaj njega. Za politično voljo se ne bojim, bolj me skrbi to, da je preveč skupinskih interesov in da je kolektivizem v naši miselnosti, sicer povezan tudi z objektivnimi danostmi, kot je majhen prostor, kjer je neokorporativizem nasploh značilen, preveč negovan. Pri nas se je ta neokorporativizem v desetih letih še posebej okreplil in v tem tudi vidim glavni problem.

O samem zakonu še ugotovitev, ki sicer ni moja, je pa vedno bolj pogosta v Svetu Evrope in v različnih publikacijah, in ta je, da je sla po sprejemanju zakonov značilna predvsem za postsocialistične države – temu se reče postsocialistični sindrom –, izraža pa pasivnost akterjev, ki rešitve še naprej iščejo v paternalizmu oziroma pri državi. Normativni apetit je samo še bolj poglobil razkorak med pravno državo in vladavino prava, ki sicer izhaja iz preteklosti. Pravna država je pri nas tako rekoč idealna, pri sprejemanju zakonov smo hiperaktivni, izvajajo se pa ne. Glavni problem je prav to neskladje. Upam, da se je med akterji na tem področju v desetih letih pogled na zakonodajo in na zakon vendarle spremenil. Čeprav sem pravnica, vseeno dvomim v odrešilno moč zakonodaje. Zakon je samo orodje in ne cilj sam na sebi. Pri nas sprejemamo zakone, ne da bi bili zares pripravljene nositi tudi finančne posledice. Tak zakon pa je pesek v oči, da se nekaj dogaja, zgodi pa se v resnici nič. Upam, da se bo ta situacija spremenila in da bo zakon na AV področju dokaz emancipirane države, odraslosti, resnega namena spreminiti stanje.

Samo še tole: zmeniti se moramo, kaj je v tej državi zakon. Če je to politični, programski dokument, potem z njim določaš tudi strategije na nekem področju. Če pa je zakon normativni in regulatorni dokument, ki po svoji naravi lahko ureja samo pravice, dolžnosti in pravna razmerja, ki jih ustrezno sankcionira, potem je treba ta zakon gledati v drugi vlogi, z drugo vsebino. To je prva odločitev: ali hočemo zakon, ki bo določil politiko in strategijo, ali pa zakon, ki bo reguliral nosilce avdiovizualne politike ter uzakonjal posebne mehanizme in ukrepe, ki potrebujejo zakonsko podlago.

Če se navežem na zadnji del razprave: po letu 1994, ko smo dobili Zakon o ustanovitvi Filmskega sklada, so se stvari bistveno spremenile, splošni institucionalni okvir se je dogradil. Vmes smo dobili Zakon o javnih skladih, kar pomeni, da za model upravljanja v slednjih ne potrebujemo posebnega zakona, ker so pravila določena v dopolnjenem ustanovitvenem aktu, ki je že del institucionalnega prostora; potem Zakon o javnih financah, Krovni zakon o kulturi in medijski zakon. Ob tolikšnem institucionalnem ogrodju ni kakšnega posebnega pomanjkanja regulacije, problem je v tem, da se zakonske določbe ne izvajajo, ker ni za to potrebnih sredstev. Kako so prišli do njih na Poljskem in Madžarskem? S t.i. šok terapijo, se pravi, da so v državnem proračunu po zlomu ko-munizma zmanjšali sredstva za kulturo za 30 do 40 odstotkov. Tako so javni sektor postavili na mejo preživetja, kjer se je bil prisiljen prestrukturirati. V zadnjih letih ta sredstva povečujejo in jih vlagajo v kulturno industrijo. Tako je v teh državah nastalo neko polje kulture, ki pa v manjših državah ne more obstajati kot prava tržna kategorija, ampak je zanj treba najti prostor znotraj politike – to je seveda finančni prostor, ki ga bomo morali prej ali slej, tako ali drugače, ustvariti tudi mi.

Išče se torej strumnega politika, ki bo šel po kostanj v žerjavico. Ta kostanj so izvenproračunska sredstva, s katerimi bo sploh mogoče voditi strategijo na področju AV kulture. Ko smo pripravljali Zakon o DDV, smo zagovarjali čim širšo uporabo nižje davčne stopnje na AV področju (9 namesto 20), in to z namenom, da bi ustvarili prostor za uvedbo namenske pristojbine, ki bi se stekala za podpiranje AV kulture. Tako kljub tej dodatni obremenitvi zavezanci s področja AV kulture ne bi bili na slabšem od tistih, ki so zavezani višji, 20-odstotni davčni stopnji. In še to: v času Bajukove vlade smo poskušali prodreti z novim Zakonom o filmu, ker smo računali, da bo ta vlada manj dovzetna za pritiske lobi-jev, ki bi se želeli izogniti dodatnim finančnim bremenom, in to nam je uspelo celo po hitrem postopku. Pa je nekdo nasedel obljudi vseobsežnega filmskega zakona in filmarji ste potegnili krajši konec.

Koršič: Bilo je čisto drugače.

Čopič: Mar nismo spet tam, kjer smo že bili – kako pridobiti te izvenproračunske vire?

Koršič: Strinjam se z večino povedanega, a reforme na Poljskem in Madžarskem so neoliberalistične, ničesar niso uredile. Zakon potrebujemo samo zato, da zagotovi sredstva, od koderkoli, da lahko akterji fleksibilno delujejo. Cilj je uspešna kinematografija, imamo pa še vedno bolj ali manj nerazvito kinematografijo. Dober pokazatelj te nerazvitosti je to, da imamo eno kinovstopnico na prebivalca. Stimulans je, da se ta sektor razvije, potroji svoj finančni učinek; cilji so tudi gospodarski, poleg kulturnih seveda.

Gazdić: Cilje, ukrepe in mehanizme bo zelo natančno definiral in jih že definira nacionalni program za kulturo. Zakon pa je eden izmed inštrumentov, ki omogočajo racionalno delitev za doseganje teh ciljev.

Koršič: Na Švedskem imajo Filmski inštitut, ki ga sofinancira država, vendar nimajo nobenega filmskega zakona.

Zajc: Možno pa je, da predlagaš tak zakon, ki ga ne bo nihče hotel sprejeti – takšen je bil ta prejšnji osnutek filmskega zakona, ki je bil že v izhodišču zastavljen tako, da nanj niso mogli pristati tisti, na katere bi lahko računali.

Vrdlovec: V tistem ovrženem predlogu filmskega zakona ni bilo prav veliko novega, saj je že v 60. letih obstajal filmski sklad, ki se je napajal iz obdavčitve kinovstopnice.

Zajc: Zakaj sploh sprejemati zakon, če že na ministrstvu za kulturo obstaja taka skepsa? Zakon o medijih je pokazal, da nekdo, ki je ta zakon sprejel, zakona zdaj ne uredničuje. Konkretno: 400 milijonov tolarjev bi morala zagotoviti država, ne tisti, ki ne plačujejo pristojbin. Kdo je tisti, ki bo to uveljavil?

Čopič: To ni skepsa ministrstva za kulturo, temveč moja skepsa.

Pelko: Tukaj moram biti polemičen. V bistvu ste povedali naslednje: prvič, da je vse, kar je bilo na filmskem področju uspešno, nastalo izvensistemsko; drugič, postsocialistična sla po sprejemanju zakonov; in tretjič, filmarjem smo poskušali pomagati, potem pa so osnutek zakona sami povozili. Ti trije sklepi posredujejo naslednje sporočilo: kar mi zdaj počnemo, nima nobene garancije, da bo iz tega sploh kaj nastalo. A filmska stroka vendarle išče zaveznika v tem boju, in mora ga iskati v resornem ministrstvu, kamor projicira svoja pričakovanja. Zato ministrstvo za kulturo ne more reči: išče se veliki politik ... Retorično nevarno je reči, da v bistvu sploh ne rabimo zakona, da potrebujemo samo operativne mehanizme. S stališča Filmskega sklada pa bi dejal še tole: ta hip brezzakonje omogoča, da ni povsem jasno, kako se mora Filmski sklad pogovarjati z Vibo in nacionalno TV, kako se mora obnašati producent – iz ustanovitvenih aktov to ni jasno.

Gazdić: Po novem bo jasno.

Pelko: Vidim najmanj štiri probleme, vprašanja ki jih je treba definirati: 1) vzajemna razmerja med inštitucijami; 2) viri financiranja; 3) pozicije tako ustvarjalcev kot prejemnikov njihovih programov; 4) procesi in sankcijska pravila. Ampak če mi rečete, da je edina bitka v tem, kako pridobiti izvenproračunske vire, in če ta bitka pade že

na pogajanjih na ministrstvu za finance, potem nismo dobili nič. Bolje bi bilo še malo razpreti tudi ta vprašanja.

Čopič: Glede postsocialističnega zakonodajnega sindroma še nekaj: ko se zakon ne izvaja, vsi rečejo – sprejmi mo nov zakon. To je ta paradoks, ki ga želim izpostaviti, ker verjamem v pravni red in nočem sodelovati pri takih manipulacijah. Zato je treba spregovoriti tudi o politiki, o tistih, ki imajo moč, denar, in o neki strategiji, ki jo je treba od politike pričakovati. Dejstvo je, da te strategije nastajajo v strokovnih službah ministrstva za kulturo, hkrati pa je zelo dobro, če so te strokovne podlage še predebatirane v širših strokovnih krogih, ker lahko potem računamo na možnost, da bodo politiki dobili dobre predloge, ki jih bodo težko zavrnili. Jaz pa dvomim, da lahko dobijo dober predlog zakona, dokler ni jasno, ali hočemo zakon, ki bo nadomeščal politiko oziroma strategijo razvoja AV kulture, ali zakon, ki bo regulatorni akt in bo urejal samo vprašanja, ki so normativne narave. Prva rešitev je sporna, ker mora biti razvojna strategija na področju AV kulture del nacionalnega programa za kulturo, v katerem naj bi bili zapisani tudi strateški cilji, prioritete in ukrepi na tem področju: organizacijski, ki se nanašajo na Filmski sklad, Vibo, art kinematografsko mrežo in drugo AV infrastrukturo; pravni, ki bodo predvideli sprejem potrebnih zakonskih podlag (predvsem za posebno in izvenproračunska sredstva), in nazadnje – ali predvsem – finančni, ki so vezani na vsakoletne proračunske razprave.

Govorila sem že o DDV, o tem, kako je nastajal – tam smo dobili kredibilnost in priložnost, da lahko zdaj tem akterjem naložimo določena nova bremena. In se hkrati pri tem sklicujemo tudi na primerjave v EU, ki jih je dovolj. Znašli smo se v neprijetni situaciji: Slovenci smo očitno narod zamudnikov – vendar mi lahko verjamete, da bo dialog z ministrstvom za finance na to temo danes precej drugačen, kot bi bil takrat. Proračunska situacija se je medtem zelo zaostрила. A ne glede na to: mislim, da prihodnost kulturne politike ni v javnem sektorju in etabiliranih tradicionalnih vejah umetnosti, temveč predvsem v množični kulturi in kulturni industriji. Vsi moji pomisleki so bili izraženi samo z namenom, da ne bi stavili na napačne karte, ampak bi temu pomembnemu področju šli nasproti tako, da bi prišli do zelenih rezultatov, pa čeprav z zamudo in v težjih razmerah.

Pelko: Če prav razumem, torej pričakujete podporo stroke v pogajanjih ministrstva za kulturo z ministrstvom za finance. Meni se zdi, da je stroka in tudi novinarska scena že uspela reflektirati, da ne gre več za neprimernosti v prerazporejanju sredstev, da gre preprosto za premajhen denar in prevelike ambicije. Problematična pa je hitrost reševanja tega problema, s tem pa si razlagam nepotrpežljivost s strani stroke in tudi *Ekрана*.

Trilogija: Na begu